

Володимира ФЕДИНА-ДАРМОХВАЛ,

orcid.org/0000-0002-8663-0390

*кандидат педагогічних наук, доцент,
викладач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) wolodymyra@yahoo.com*

Роман МИХАЙЛИШИН,

orcid.org/0000-0002-9448-2463

*асистент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
Львівського національного університету імені Івана Франка,
методист
Педагогічного коледжу
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна)*

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ТУРЕЧЧИНИ)

Початок ХХІ ст. ознаменувався зміною суспільної парадигми національних держав над інтересами суспільства. Піддаються переосмисленню та випробуванню такі сентенції, як толерантність, культурна багатобарвність та інші духовні імперативи ХХ ст. Сьогодні суспільний прагматизм людини постіндустріального інформаційного суспільства, зміна кордонів, виникнення нових політичних, етнічних, суспільно-громадських утворень, перерозподіл усіх видів ресурсів ставлять на порядок денний формування нових підходів: у спілкуванні між суспільством і державою, між державою і громадянином, між різними народами та націями. Не можна йти у майбутнє без історичної та культурної спадщини, але й неможливо рухатися вперед із повернутою назад головою, орієнтуючись лише на вчорашній день.

Майбутній гармонійний гуманістичний простір можливий тільки за умов взаємодоповнення та взаємоповаги до національної, етнічної та духовної ідентичності людини. Ідеологічний, економічний, культурологічний тиск одних над іншими породжує громадянські конфлікти та страждання. Радикалізм і нетерпимість виникає завжди на ґрунті недосвідченості, непоінформованості. Позбутися цього можна за умови обміну досвідом у сферах культури, науки та освіти. І тому глобальні тенденції розвитку сучасної вищої школи позначені збільшенням автономії вищих навчальних закладів – як у визначенні змісту освіти, так і в управлінні діяльністю університету; переходом від патерналістської моделі прямого контролю держави за академічними інституціями до практики оцінки їхньої діяльності й управління фінансовими стимулами забезпечення якості; пошуком способів диверсифікації фінансових джерел і розвитку підприємницької ментальності під впливом конкуренції на ринку освітніх послуг; зростанням суспільних очікувань щодо соціальної відповідальності університету; пошуком більш продуктивного синтезу між освітою, дослідженнями та інноваціями в університетських стінах.

Відповідно, у розумінні завдань університету як суспільного інституту відбуваються радикальні зміни у всьому – як західному, так і східному – світі. Про цей аналіз ми й поговоримо далі.

Ключові слова: *університет, конкурентоспроможність, глобалізація, міждисциплінарна освіта, транскордонна діяльність.*

Volodymyra FEDYNA-DARMOKHVAL,

orcid.org/0000-0002-8663-0390

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Lecturer at the Department of General Pedagogics
and Pedagogics of the Higher Education
of Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine) wolodymyra@yahoo.com*

Roman MYKHAYLYSHYN,

orcid.org/0000-0002-9448-2463

*Assistant of the Department of General Pedagogy and Higher School Pedagogy
of Ivan Franko National University of Lviv,
Methodist
of Pedagogical College
of Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine)*

WORLD TRENDS AND INNOVATIVE PROCESSES IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM (ON THE TURKISH EXAMPLE)

The beginning of the 21st century was marked by a change in the social paradigm of nation-states over the interests of society. Such social values as tolerance, cultural varieties and other spiritual imperatives of the 20th century are subject to rethinking and testing. In our days social pragmatism of the person of the post-industrial information society, borders' changes, the emergence of the new political, ethnic, social formations, redistribution of all types of resources include into the agenda formation of new approaches: in the society and state communication between state and citizen, between different peoples and nations. It is impossible to go into the future without historical and cultural heritage, but it is also impossible to move forward with one's head turned back, focusing only on the past.

The future harmonious humanistic space is possible only under the conditions of complementarity and mutual respect for the national, ethnic and spiritual identity of a person. Ideological, economic, cultural pressure on each other creates civil conflicts and suffering. Radicalism and intolerance always arise on the basis of inexperience and ignorance. You can get rid of this by sharing experiences in the fields of culture, science and education. That's why the global trends in the development of modern higher education are marked by the increase of the autonomy of higher education institutions – both in determining the content of education and management of the university; the transition from the paternalistic model of direct state control over academic institutions to the practice of evaluating their activities and managing financial incentives for quality assurance; finding ways to diversify financial sources and development of the enterprise mentality under the influence of competition in the market of educational services; growing public expectations concerning the social responsibility of the university; looking for a more productive synthesis between education, research and innovations within the university walls.

Thus, the understanding of the tasks of the university as a public institution is undergoing radical changes throughout the Western and Eastern world. So, we are going to talk about this analysis in the Article 33

Key words: university, competitiveness, globalization, intersubjects education, trans border activity.

Постановка проблеми. Метою нашої статті є проаналізувати зміни, які відбуваються на сучасному етапі в системі вищої освіти.

Аналіз досліджень. Питаннями, які пов'язані з проблемами історії, філософії та теорії вищої освіти в Україні і за кордоном, займалися Н. Абашкіна, Н. Авшенюк, В. Андрущенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремінь, В. Кудіна, Н. Ничкало та інші. Особливості розвитку турецької освіти досліджували А. Газізова, Ю. Лі, С. Сапожніков, С. Усманова та інші, а становлення університетської освіти Туреччини вивчали Й. Аккута, А. Акіллідіз, Й. Акюз, А. Барблан, С. Іксаноглу.

Мета статті – виокремити основні освітні зміни в їхньому історичному та локальному вимірах. Наше дослідження охопило провідні країни світу, а особливу увагу ми звернули на Туреччину, яка переживає швидкі процеси змін і перетворень у багатьох сферах, в освітній зокрема. У цьому процесі виникають нові потреби та гармонізація із законодавством Європейського Союзу, що потребують багатьох змін.

Виклад основного матеріалу. У ХХІ ст., де основа соціально-економічного розвитку базується на виробництві високоякісної інформації та кваліфікованих людських ресурсів, очікування від університетів були величезними. Університети насамперед відповідають за виробництво та поширення знань. Сьогодні поза традиційними ролями, такими як навчання та дослідження, очікується великий внесок університетів шляхом науково-дослідної роботи. Важливі дискусії щодо майбутнього університетів були пов'язані

з прискоренням стратегій реструктуризації системи вищої освіти. Важливим моментом стало співробітництво між університетами та промисловістю. Ця трансформація поклала свою місію на університети у співпраці зі суспільством та промисловістю, окрім уже наявних традиційних, таких як виробництво інформації (дослідження) та поширення інформації (освіта, публікації). Для підготовки кваліфікованих кадрових ресурсів відповідно до вимог інформаційного суспільства передбачено створення динамічної системи освіти, яка захищатиме допитливість студентів, а також сприятиме активному соціальному та економічному зростанню через практику соціального та виробничого співробітництва. Університети почали визначати себе як «підприємницький університет», «відкритий університет», «дослідницький університет», «університет третього покоління». Проте такі визнання для університетів, які набрали обертів в останні десятиліття, можуть викликати певне непорозуміння.

З історії педагогічного становлення можемо спостерігати, що першими вищими навчальними закладами були не лише університети. Наприклад, медресе були створені для навчання вчених, науковців; у християнському світі були заклади при монастирях, і всі вони виконували функції вищої освіти. А от середньовічні університети були установами, які орієнтувалися на навчання та викладання, в яких найхарактернішою особливістю цього періоду була спеціалізація з певних дисциплін (права, медицини, філософії, теології, арифметики і так далі). У сучасному розумінні уні-

верситет був заснований на Заході в XI ст. (Болонья, Париж, Оксфорд). Перший університет, який був орієнтований на дослідження – це німецький університет – так звана гумбольдтівська модель XIX ст. Відповідно, Берлінський університет розглядається як перший приклад науково-дослідного університету, який став зразком для багатьох університетів у США та Японії (Şenses, 1994: 566). Давно відома місія університетів – виробляти знання та виховувати студентів у класичному розумінні – почала поступово змінюватися. На зміну їй встановлюється нова місія – робота з суспільством і промисловістю. Отож місію університетів на сучасному етапі можна уніфікувати так: вироблення інформації – дослідження та розвиток застосування інформації – спільна робота з індустрією та громадськістю й поширення інформації – освіта та патенти.

У XXI ст. університети мають намір стати глобальними інформаційними центрами. Університети інформаційної епохи – це установи, які можуть адаптуватися до інформаційної епохи, мати глобальне бачення, інтегруватися з кожним сегментом суспільства, а їхня діяльність спрямовується суспільством. Водночас університет керує та спрямовує свої матеріальні та людські ресурси з підприємницьким мисленням.

Тож базовими особливостями університетів є такі: динаміка в освіті, надання пріоритету дослідженням, міжнародна конкурентоспроможність, міждисциплінарна діяльність і заохочення інновацій. У XX ст. університети стали не лише виробником знань, але й локомотивом економічного розвитку. Університети оцінюють потенціал своїх регіонів, створюючи нові зони зайнятості, де вони розташовані. Університети мають відновити себе в соціальній і підприємницькій формах для того, щоб адаптуватися до часу та середовища, в якому вони перебувають. Університети розширюють свої функції в результаті економічних і соціальних перетворень, які швидко змінюються інформаційним суспільством.

Основа успіху таких країн, як США, Англія, Німеччина, Франція, Нідерланди у вищій освіті лежить у їхньому досвіді наукової, технологічної та культурної інфраструктури, змін і розвитку протягом сотні років. Відповідно до академічної ефективності, до рейтингу 2015–2016 рр. із найкращих 50 дослідницьких університетів у світі 23 з них були у США. За статистикою Всесвітньої організації інтелектуальної власності, в період 2010–2014 рр. Китай посідав перше місце щодо заявок на патент серед 837 тис. 817 наявних, а США – друге місце серед 509 тис. 511 патентів,

Японія – третє місце серед 465 тис. 971. Отже, спостерігалася така ситуація, що у США було 4 % заявок, у Кореї – 10 %, а в Китаї – 7,5 % (Menekşe, 2016: 87). У 2014 р. в США на наукові дослідження було витрачено 465 млн доларів, а в Туреччині ця цифра була у 42 рази меншою. У 2016 р. бюджет Гарварду становив 23,6 млрд турецьких лір, в еквіваленті це як бюджет 109 державних університетів Туреччини.

Кількість студентів, які отримували вищу освіту загалом у світі з 800 тис. зростає до 2,1 млн у 1975 р.; у 2000 р. – 4,5 млн. У 2012 р. – 16,4 % іноземних студентів отримали освіту у США, 12,6 % – в Англії, 6,4 % – у Німеччині, 6 % – у Франції, а в Туреччині навчалося 0,9 % іноземних студентів. Щодо внеску міжнародних студентів у бюджет Англії, то у 2010 р. він становив 8 млрд доларів, а у 2015 р. – 10 млрд (ÖSYM, 2003). Загалом сектор вищої освіти в США отримує 400 млрд доларів. Для порівняння щорічний внесок іноземних студентів в економіку США є більшим, ніж щорічний бюджет Американського національного центру космічних досліджень NASA.

Представники нового покоління, яке називається інтернет-поколінням, народилися після 2000 р., жили в соціальному середовищі інформаційної доби, тож перед здобуттям вищої освіти ставлять інші цілі. Внаслідок цього освітніми цілями університету є такі: оновлення інформації відповідно до соціальних потреб і технологічних розробок, запровадження міждисциплінарної освіти, підвищення якості освіти за допомогою акредитації, запровадження міжнародних студентських рухів. Окрім наукових досліджень, університетам необхідно ефективно використовувати механізми для перетворення отриманої інформації в економічну вигоду.

У всьому світі на сектор вищої освіти загалом і на освітні установи зокрема впливають: глобалізація, мобільність кадрів, нові базові технології, інформаційне суспільство, державні реформи, збільшення конкуренції, дистанційна освіта, онлайн-освіта, міждисциплінарна освіта, прозорість у вищій освіті, демонополізація у вищій освіті, децентралізація, поширення англійської мови у вищій освіті.

З вищезазначеного ми можемо зробити висновок, що основними тенденціями у вищій освіті є такі: реформи, орієнтовані на ринок надання послуг (лібералізація, приватизація); реформа управління (керівна модель підприємницького університету); управління (соціальна відповідальність і співробітництво із зацікавленими сторонами); філософія (навчання впродовж життя);

філософія і методологія (міждисциплінарний і багатодисциплінарний підходи); методологія – активна освіта (електронне навчання, орієнтоване на студента); університетська автономія; якість – акредитація і система забезпечення якості; надання послуг (рух міжнародних кадрів і транскордонна вища освіта).

Підсумовуючи вищесказане, можна підкреслити той факт, що прогрес у світі в контексті вищої освіти починає проявлятися в тому, що у світі в секторі глобальної вищої освіти числовий розмір 2,5 трлн доларів – це витрати на сектор вищої освіти, і з них 15 % є для системи освіти США; у секторі вищої освіти 5 % людей працюють у сфері освіти; у секторі вищої освіти є 100 млн студентів; у країнах OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü), які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку, кількість студентів у вищій освіті налічує 2 млн; транскордонна освіта розширюється і починаючи з 2003 р. 2,5 млн студентів світу вчаться у різних країнах; найбільше навчалось в Китаї, Індії та Південній Азії.

У світі у глобальному секторі вищої освіти, домінуючими країнами були США, Австралія, Англія, Німеччина, Франція і Нова Зеландія; починаючи з 2000 р. витрати на приватний сектор вищої освіти становили 350 млрд доларів; у Мексиці та в Африці було створено Віртуальний університет, а в Південній Кореї починаючи з 2002 р. функціонувало 15 віртуальних університетів (Menekşe, 2016:89). Ці університети були засновані з комерційною метою. Одним із найбільших віртуальних університетів був Технологічний інститут Монтерей у Мексиці. Завданнями таких віртуальних університетів було зробити освіту масовою і доступнішою.

Беручи до уваги той факт, що роль вищих навчальних закладів розширюється та урізноманітнюється, відповідно до мети керування отриманням прибутку університети поділялися на: установи дистанційної освіти з комерційною метою, прибуткові корпорації університетів, прибуткові (спеціальні) університети, некомерційні спеціальні університети, некомерційні державні університети. Відповідно до розташування університети є національними та транскордонними. У всьому світі були поширеними державні університети. А от у США найбільш поширеними є некомерційні приватні університети та корпорації університетів – університет «Моторола», «Дженерал Моторс», університет «Оракл».

Однією з основних тенденцій у системі вищої освіти є гармонізація, яка проявлялася в тому, що у 1976 р. почалося визнання наукових ступе-

нів, співробітництво в сфері освіти між країнами Європи та арабськими країнами до Середземного моря; у 1978 р. почалося визнання наукових ступенів і дипломів в арабських країнах; у 1979 р. почалося визнання наукових ступенів і дипломів у всіх регіонах Європи; з 1981 р. – у Африці, а з 1983 р. – в Азії. Для співробітництва Європейських країн 25 травня 1998 р. було підписано Сорбонську декларацію з метою гармонізації європейської системи в сфері вищої освіти.

Ще однією тенденцією вищої освіти є якісна гарантія, яка полягає в покращенні якості продукту й обслуговування. Цю мету можна досягти через організацію «якості людей», «якості системи», «якості процесу» та «якості роботи». У вищих навчальних закладах загальне управління якістю може застосовуватися в навчально-виховному і науковому дослідженні.

Отож управління якістю в університеті застосовується в таких основних площинах, як:

- фізичній інфраструктурі (будівлі, спортивні об'єкти);
- академічній інфраструктурі (зв'язки, лабораторія, бібліотека);
- програмах;
- іспитах та в оцінній системі;
- у дослідженнях і публікаціях;
- у відносинах між університетом і промисловістю.

Для досягнення якісної гарантії у вищій освіті є два підходи: акредитація (вибір студента, особливості навчальних кадрів, академічна та фізична інфраструктура, успіхи студентів, кількість і зайнятість випускників) і товари – їх оцінювання.

З метою досягнення зростання справжньої якості у вищій освіті необхідно записувати оцінки системи акредитації та здійснювати дизайн і планування освітнього процесу.

У цьому контексті варто згадати про орієнтацію на відмову від моделі управління персоналом і перейти на модель управління підприємницьким університетом. Відповідно до такої потреби, у вищих навчальних закладах поширеними є такі три моделі (Şenses, 1994: 571):

- управлінська, за якої академічний комітет має певні обмеження щодо прийняття рішень. Ця модель поширена у США та Канаді;
- колегіальна (модель управління співробітниками) поширена у Німеччині, Франції та Швейцарії, де використовують дворівневу систему відбору;
- підприємницька (Англія, Австралія, Нідерланди), згідно з якою ректор призначає деканів, а ті зі свого боку – завідувачів кафедр.

У різних університетах у системі вищої освіти важливу роль відіграє ректор, який відповідно до країни має свої особливості вибору та управління. Наприклад, у Фінляндії ректора вибирає академічний персонал тривалістю на 5 років, і він може бути переобраним на наступний термін; у Франції його обирає комітет або рада на 5 років без права переобрання; у Кореї ректора обирали члени факультету на чотири роки з правом переобрання; члени факультету в Туреччині вибирають ректора на чотири роки з правом переобрання його на наступний термін; а от в Англії ректора обирає керівний орган (члени багатьох університетів) на сім років із правом переобрання його на наступний термін; в Австрії – 25 % з-поміж професорів, 25 % викладачів, 25 % з іншого персоналу, а після 2003 р. сенат пропонує трьох кандидатів, і з них університетська рада призначає одного.

Ще однією особливістю вищої освіти є незалежність в академічному світі. 18 вересня 1988 р. ректори європейських університетів у місці Болонья підписали документ про виділення важливості університетської незалежності. З боку ЮНЕСКО 9 жовтня 1998 р. поширилася у Світовій декларації вищої освіти академічна незалежність в установах вищої освіти. Це могли бути три свободи: свобода в керівництві, майнова та академічна свобода, суть якої полягає в здійсненні вільних досліджень і публікацій. Майнова свобода полягала в тому, щоб підготувати власний бюджет для власних майнових джерел. Університети, у свою чергу, так окреслили власну незалежність:

- університети мають право власності на нерухомість та інше обладнання;
- створення боргового фонду;
- створення джерела, які слід використовувати для власних незалежних цілей;
- щоб можна було визначити навчальні програми та наповнення занять;
- щоб академічний персонал міг приймати робочі рішення;
- щоб визначати оплату;
- щоб визначити квоту студентів;
- щоб здійснювати плату за навчання.

У Туреччині з восьми наведених вище ознак свободи університету дотримувалися можливості визначати навчальні програми та наповнення занять, щоб академічний персонал міг приймати робочі рішення й визначити квоту студентів. А от, наприклад, у Нідерландах, Польщі, Англії, Швеції, Австралії дотримувалися всіх восьми пунктів свободи, а в Японії університети дотримувалися лише того, що академічний персонал міг при-

ймати робочі рішення та можна було визначити навчальні програми й наповнення занять.

Після створення Турецької Республіки (1923 р.) талановитих студентів відправляли за кордон, і так почалася підготовка до «університетської реформи», яка полягала в поширенні університетів по всій країні. Відповідно, у 1927–28 рр. – 42, у 1928–29 рр. – 170, а в 1929–30 рр. – 288 студентів поїхали за кордон (Küçükcan, 2009:112). З плином часу в Туреччині збільшується кількість тих, хто хоче здобувати вищу освіту, і тому з'являється більша кількість університетів. Доступ країни до системи науки та технологій визначає її становище у світовій конкуренції. Якщо країна є з недостатнім науково-дослідним потенціалом, вона залишається поза новими технологіями й науковим виробництвом. Університети мають докласти великих зусиль для вдосконалення своїх наукових можливостей. Відповідно, має збільшуватися кількість досліджень не лише у місцевому середовищі університету а й в національних і міжнародних вимірах. Тому слід переглядати кількість цитувань у різних індексах, переходити до оновлень та інноваційних рухів в університетах. У 1981 р. у турецькій системі вищої освіти налічували 19 державних університетів, 237 тис. студентів і 21 тис. викладачів. А у 2018 р. стало 129 державних і 72 приватних університети і 5 професійних навчальних закладів, де працювало 161 тис. 263 викладачів і вчилася 7 млн 560 тис. 371 студент. Для збільшення подальшого попиту університетів заочна та електронна форми навчання пропонують свою підтримку, оскільки класичний підхід до навчання з використанням наявних технологій уже є недостатнім і в останні періоди домінує конструктивістська та орієнтована на студентів освіта. У світі функціонує провідна система масових візуальних онлайн-курсів MOOC (Massive Open Online Courses), де на порталах Coursera (залучено 30 млн студентів), Edx (14 млн), Udemy, Udacity (по 8 млн студентів), Lynda, Khan Academy, Youtube Education розміщено платні та безплатні курси лекторів, які відрізняються від класичного стилю навчання (Yamamoto, 2018: 133). Тож у Туреччині розпочалися зусилля щодо створення вищих навчальних закладів з аналогічним підходом функціонування, як і в розвинених західних країнах. Частка населення Туреччини, яка має вищу освіту, наближається до стратегічної мети розвинених країн – до 65 %.

Вищі навчальні заклади готують людей адаптувати свій дослідницький потенціал до сучасних змін. На жаль, багато університетів не може вийти

зі структури шаблонів університетів, і навіть університетські програми надають однакові послуги. І тому слід проводити дослідження з акредитації, враховуючи відмінності, а не подібності університетів. Нове покоління студентів народилося в епоху доступних засобів інформаційних і комунікативних технологій. Відповідно до звіту Інституту Kinsey Global (2017 р.) технологічна автоматизація передбачає автоматизацію 60 % робочих місць і виявлення нових робочих місць, які сьогодні є відомими. Ці та подальші автоматизації до 2030 р. вплинуть на 70 % робочих місць. І все це вимагає від молоді нових навичок. І тому університети повинні підтримувати підхід, який зможе оцінити те, що вони є джерелом інформації, фабрикою, джерелом мудрості, думок та ідей.

Висновки. З вищенаведеного ми можемо зробити висновок, що концепцією турецької системи вищої освіти є: академічний та адміністративний персонал; акредитація; мистецтво співпраці університетів; бюджет; глобальна, між-

народна і національна конкуренції; законодавство, YÖK – стратегія, планування, контроль та автономія; новаторство; освіта; дослідження; зміни (системи, людини, стилі); університети (співробітництво, конкуренція між закладами, інституційна відмінність: приватна, державна та професійна).

Університети завжди створювали у своїх угрупованнях спеціальні мікрокосмоси, метою яких було створення жвавого середовища, де переважала раціональність, відкритість, щедрість і толерантність. На сучасному етапі в університетах відбувся перехід від елітарної до масової освіти. Вищі навчальні заклади беруть участь у ринкових процесах, і поступово в них зникають кордони зі суспільством. Університет із часом розвиває свою спеціальну культуру, що відповідає загальним вимогам у контексті науки та нових економічних відносин. Важливим є той університет, де є комунікативна толерантність, яка залишається чутливою до проблем суспільства, оскільки культурні характеристики університетів є культурною спадщиною людства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Küçükcan T. ve Gür, B.S. Türkiye’de Yükseköğretim: Karşılaştırmalı Bir Analiz. SETA Yayınları V, I. Baskı : Haziran 2009. 127 s.
2. Menekşe Ş. Yükseköğretimde değişim dönüşüm süreci ve üniversitelerin genişleyen rolleri Yrd. Doç. Dr. Menekşe Şahin, prof. Dr. Reha Metin Alkan. *Eğitim ve öğretim araştırmaları dergisi*. Mayıs 2016. Cilt 5. S. 87–94.
3. Şenses F. Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji. TÜSİAD Raporu üzerine. *ODTÜ Gelişme Dergisi*. 1994. № 21 (3). S. 564–574.
4. ÖSYM. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Yüksek öğretim Programları ve Kontejanları Klavuzu. Ankara, 2003. URL: <http://www.osym.gov.tr/araştırma/yuksekgist>
5. Yamamoto G. Türkiye’de Yükseköğretim Sistemi Üzerine Düşüncüler Gonca Yamamoto. *Üniversite Araştırmalar Dergisi*. Aralık, 2018. Cilt 1. S. 132–138.

REFERENCES

1. Küçükcan T. ve Gür, B.S. Türkiye’de Yükseköğretim: Karşılaştırmalı Bir Analiz. [Higher Education in Turkey: A Comparative Analysis]. SETA Publishing V, I. Edition : June 2009. 127 p. [in Turkish].
2. Menekşe Ş. Yükseköğretimde değişim dönüşüm süreci ve üniversitelerin genişleyen rolleri [The process of change transformation in higher education and the expanding roles of universities Assist. Assoc. Dr. Menekşe Şahin, prof. Dr. Reha Metin Alkan]. Journal of education and training research. May 2016. Vol. 5. P. 87–94. [in Turkish].
3. Şenses F. Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji. [Higher Senses F. Turkey and in the world, Science and Technology. On the TÜSİAD Report]. METU Development Journal. 1994. № 21 (3). S. 564–574 [in Turkish].
4. ÖSYM. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Yüksek öğretim Programları ve Kontejanları Klavuzu. [Student Selection and Placement System Higher Education Programs and Quotas Guide]. Ankara, 2003. URL: <http://www.osym.gov.tr/araştırma/yuksekgist> [in Turkish].
5. Yamamoto G. Türkiye’de Yükseköğretim Sistemi Üzerine Düşüncüler Gonca Yamamoto [Sentiments on Higher Education System in Turkey] Yamamoto Bud Yamamoto. University Studies Journal. December 2018. Vol. 1. P. 132–138. [in Turkish].